

SERIA MONOGRAFII NAUKOWYCH UNIWERSYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO

SCRIPTA HUMANA

VOL. 18

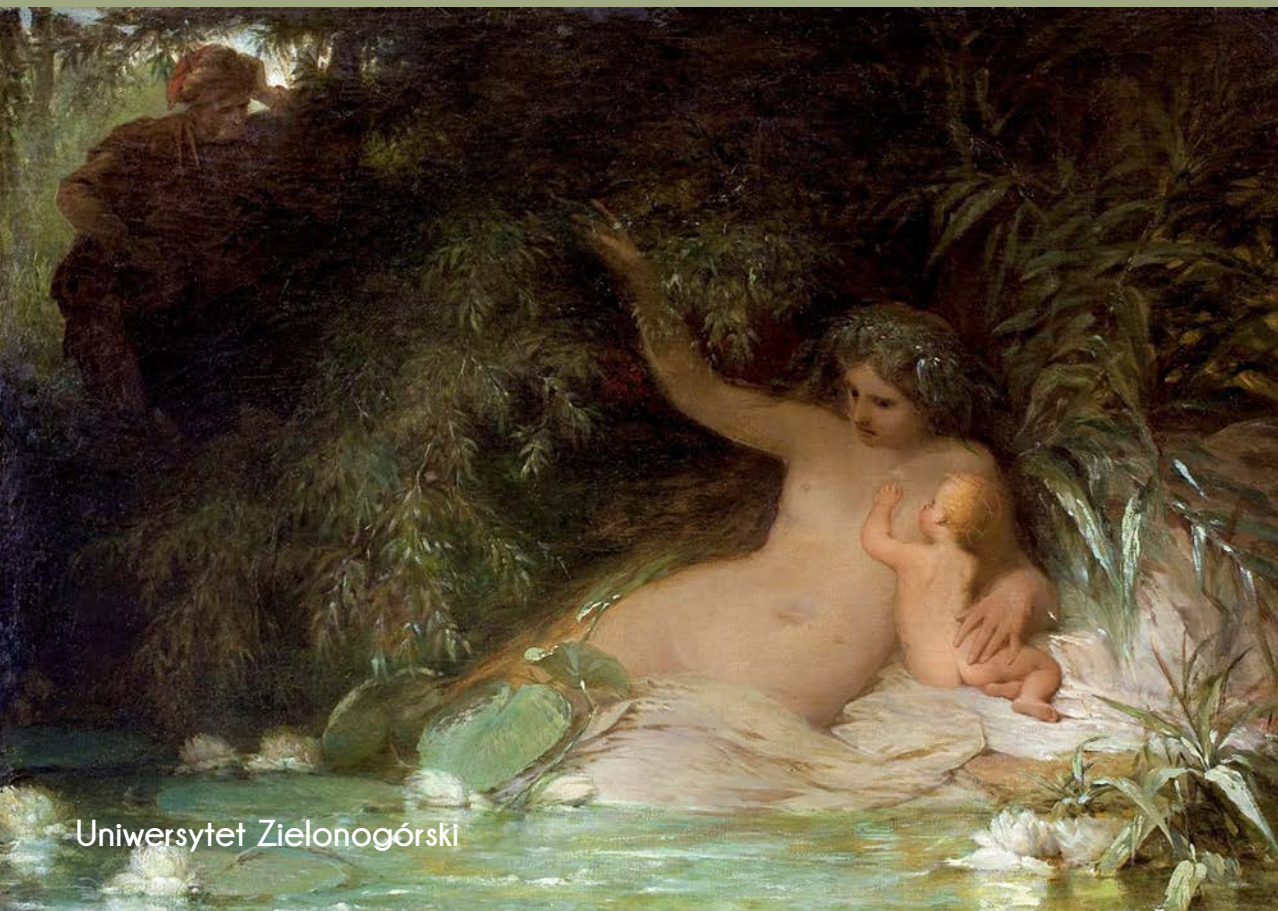
Mickiewicz i jego dziedzictwo.

W 200. rocznicę wydania

Ballad i romansów

REDAKCJA NAUKOWA

Dorota Kulczycka, Marta Ruszczyńska

Uniwersytet Zielonogórski

SERIA MONOGRAFII NAUKOWYCH
Uniwersytetu Zielonogórskiego

/

**Scripta
Humana
Vol. 18**

KOLEGIUM REDAKCYJNE

Dorota Kulczycka (redaktor naczelny), Wolfgang Brylla (zastępca redaktora naczelnego),
Małgorzata Łuczyc, Magdalena Steciąg, Marzanna Uzdzička, Paweł Zimniak

RADA REDAKCYJNA SERII

Magda Mansour Hasabelnaby (Egipt), Karel Komárek (Czechy), Vyacheslav Nikolaevich Krylov (Rosja),
Leszek Libera (Niemcy), Jarosław Ławski, Piotr Michałowski, Małgorzata Mikołajczak,
Laura Quercioli Mincer (Włochy), Alexander Wöll (Niemcy)

W serii ukazały się:

- Interpretacje i reinterpretacje*, red. D. Kulczycka, M. Mikołajczak, Zielona Góra 2013 (t. 1)
Historia i historie, red. D. Kulczycka, R. Szyber, Zielona Góra 2014 (t. 2)
Eugeniusz Sue. Życie – twórczość – recepcja, red. D. Kulczycka, A. Narolska, Zielona Góra 2014 (t. 3)
„Obcy świat” w dyskursie europejskim, red. N. Bielniak, D. Kulczycka, Zielona Góra 2015 (t. 4)
Kryminał. Między tradycją a nowatorstwem, red. M. Ruszczynska, D. Kulczycka, W. Brylla, E. Gazdecka,
Zielona Góra 2016 (t. 5)
Literatura a film, red. D. Kulczycka, M. Hernik-Młodzianowska, Zielona Góra 2016 (t. 6)
American Literature and Intercultural Discourses, red. A. Łobodziec, I. Filipczak, Zielona Góra 2016 (t. 7)
Kultura nie tylko literacka. W kręgu myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II, cz. 1, red. E. Bednarczyk-Stefaniak,
A. Seul, Zielona Góra 2017 (t. 8)
Kryminał. Okna na świat, red. M. Ruszczynska, D. Kulczycka, W. Brylla, E. Gazdecka, Zielona Góra 2016 (t. 9)
Kultura nie tylko literacka. W kręgu myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II, cz. 2, red. D. Kulczycka, A. Seul,
Zielona Góra 2018 (t. 10)
Kobiety-pisarki, kobiety-bohaterki, red. N. Bielniak, A. Urban-Podolan, Zielona Góra 2019 (t. 11)
From Essentialism to Choice: American Cultural Identities and Their Literary Representations, red. A. Ło-
bodziec, B.N. Fondo, Zielona Góra 2018 (t. 12)
Zesrebrnego ekranu na papier... Ślady sztuki filmowej w literaturze, red. D. Kulczycka, Zielona Góra 2018 (t. 13)
Modernism Re-visited, red. U. Gołębiowska, M. Kubasiewicz, Zielona Góra 2019 (t. 14)
Liminality and Beyond: Conceptions of In-betweenness in American Culture and Literatura, red. A. Mobley,
B.N. Fondo, J. Filipczak, Zielona Góra 2020 (t. 15)
Na ścieżkach biografii i autobiografii, red. A. Seul, Zielona Góra 2021 (t. 16)
Świat Kresów Wschodnich w literaturze i w przekazach historycznych, red. E. Brzezińska, M. Jazownik,
L. Jazownik, Zielona Góra 2021 (t. 17)

STARANIEM I NAKŁADEM JEDNOSTEK

Uniwersytetu Zielonogórskiego
Wydziału Humanistycznego
Instytutu Filologii Germańskiej
Instytutu Filologii Polskiej
Instytutu Neofilologii

SERIA MONOGRAFII NAUKOWYCH
Uniwersytetu Zielonogórskiego

/
**Scripta
Humana
Vol. 18**

Zielona Góra 2024

Mickiewicz i jego dziedzictwo.

W 200. rocznicę wydania

Ballad i romansów

Redakcja naukowa

Dorota Kulczycka, Marta Ruszczyńska

RADA WYDAWNICZA

Andrzej Pieczyński (*przewodniczący*), Andrzej Bisztyga, Bogumiła Burda,
Eugene Feldshtein, Beata Gabryś, Magdalena Gibas-Dorna,
Jacek Korentz, Tatiana Rongińska, Franciszek Runiec (*sekretarz*)

UNIWERSYTET
ZIELONOGÓRSKI

RECENZJA

Wiesław Ratajczak

PROJEKT TYPOGRAFICZNY

Anna Strzyżewska

REDAKCJA

Kinga Dolczewska

SKŁAD

Arkadiusz Sroka

PROJEKT OKŁADKI

Grzegorz Kalisiak, Anna Strzyżewska

Na okładce: Ludwik Kurella, *Rybka (według ballady Adama Mickiewicza)*,
olej na płótnie, 1869, Wikimedia Commons (domena publiczna)

© Copyright by Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra 2024

ISBN 978-83-7842-522-9

ISSN 2657-5906

https://doi.org/10.59444/2024SERredKul_Rus

OFICyna WYDAWNICZA UNIWERSYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO
65-246 Zielona Góra, ul. Podgórna 50, tel./faks (68) 328 78 64
www.ow.uz.zgora.pl, e-mail: sekretariat@ow.uz.zgora.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	7
Olaf Kryowski	
Idea wspólnoty etnolingwistycznej Słowian w prelekcjach paryskich Mickiewicza ...	11
Marta Ruszczyńska	
O postaci Świtezianki-Ondyny w balladzie Mickiewicza	23
Katarzyna Węgorowska	
Ciekawostki o przyszłym wieszczu zwerbalizowane w komentarzach Emilii Kiereś do <i>Ballad i romansów</i> Adama Mickiewicza	37
Aneta Narolska	
Od pragnienia wolności do zdrady. Ewolucja motywu pasterki we wczesnych utworach Mickiewicza	49
Dorota Kulczycka	
Obecność Adama Mickiewicza w dziełach Julii Hartwig	61
Jakub Rawski	
Reinterpretacja i renarracja ballady Adama Mickiewicza w filmie <i>Świtezianka</i> Julii i Mai Bui Ngoc	75
Joanna Wawryk	
<i>Romantyczność 2022</i> – rocznicowe obrachunki i wyzwania współczesności	89
Indeks.....	111

WSTĘP

*który żywi i zachwyca
który się w krew narodu zmienia
poezja Mickiewicza
sto lat nas karmi
ten sam chleb
siłą uczucia
rozmnożony*

Tadeusz Różewicz, *Chleb*

Do rąk Czytelnika oddajemy kolejny tom monografii z serii „Scripta Humana”. W 2022 roku, kiedy przystępowaliśmy do dzieła, ze wszystkich powodów podejmowanej inicjatywy jeden był najważniejszy: w tym czasie poloniści (lecz czy tylko poloniści?) obchodzili 200-lecie wydania *Ballad i romansów* Adama Mickiewicza, a tym samym inauguracji polskiego romantyzmu. Wiele ośrodków naukowych w całej Polsce, ale także za granicą, uczciło tę okoliczność sympozjami, konferencjami, numerami specjalnymi czasopism naukowych, prelekcjami. Również pracownicy Uniwersytetu Zielonogórskiego, przede wszystkim będący członkami Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, wraz z gośćmi z innych uczelni podjęli trud wspólnych rozmów o Tym, który na zawsze wzbogacił język polski i dał światu wspaniałe arcydzieła poetyckie, dramatyczne, prozatorskie i publicystyczne. Dziś, w dobie przewartościowania niemal wszystkiego, co związane z literaturą i kulturą, brzmi to archaicznie i mało przekonująco; jednak Czytelnicy zainteresowani tomem mogą się przekonać, że „nie da się uciec” od Mickiewicza, od uroku jego dzieł, od inspiracji, jaka z nich płynie, od wpływu – również na film, na teatr, na współczesną poezję czy współcześnie prowadzoną myśl historyozoficzną. Tą ostatnią podzielił się z obradującymi profesor Olaf Krykowski z Uniwersytetu Warszawskiego. Najwięcej rozmów, co ciekawe, oscyloowało wokół tematu *Ballad i romansów* (i innych wczesnych utworów wiesz-cza). Prelegenci: Marta Ruszczyńska, Olaf Krykowski, Katarzyna Węgorowska, Aneta Narolska, Dorota Kulczycka, Joanna Wawryk, Jakub Rawski i niedrukująca tu swojej wypowiedzi Małgorzata Burta oraz dyskutanci uczestniczący w sympozjum udowodniali, a raczej – potwierdzali, że dzieła te żyją nadal, aczkolwiek w nowych, nieraz – co prawda – obrazoburczych wersjach i w nowych formach, jak komentarz, film, współ-

czesna poezja itd. Większość wystąpień uwieczniamy w niniejszej monografii. Jak zauważył Recenzent tomu – profesor Wiesław Ratajczak, mówienie dziś o Mickiewiczu to tak naprawdę mówienie o aktualnych czasach i problemach:

Po poznaniu tomu można być mocniej przekonanym, że jest autor *Ballad i romansów* poetą żywym, nieustannie domagającym się osobistej i pogłębionej refleksji, pragnącym nowych odczytań, często podejmowanych ze świadomością ryzyka, i co bardzo istotne – studia te charakteryzują romantyzm jako fundament refleksji o wielu, często najistotniejszych problemach naszej współczesności.

Pytaniem otwartym pozostaje, w jakim kierunku pójdzie w przyszłości dialog z poetą, o którym Zygmunt Krasiński, na wieść o śmierci wieszczka, stwierdził w liście do Adama Sołtana: „On był dla ludzi mego pokolenia i miodem, i mlekiem, i żółcią, krwią duchową. My z niego wszyscy. On nas był porwał na wzdętej fali natchnienia swego i rzucił w świat”...

Rok jubileuszowy przyniósł wiele refleksji związanych z obecnością dzieł Mickiewicza w przestrzeni edukacyjnej na różnych poziomach: od szkoły podstawowej aż po akademicką. Dowodzi to, że zainteresowanie twórczością wieszczka nie słabnie, choć dla współczesnej młodzieży z całej spuścizny Mickiewicza, jak wynika z badań, najbardziej znaczące i wciąż żywotne okazały się *Dziady* oraz właśnie – *Ballady i romanse*, a mniejszym zainteresowaniem cieszy się obecnie liryka wieszczka. Z pewnością jednak, co uświadomiła nam również pokonferencyjna dyskusja, twórczość poety wymagałaby od nauczycieli zdecydowanie innych narzędzi i nowego dydaktycznego przekazu, które byłyby na miarę XXI wieku. Tym współczesnym przekazem mogłby być właśnie filtr intertekstualności i intermedialności, co uwidoczniło się również w czasie konferencji o Mickiewiczu, gdyż w dwóch referatach w perspektywie realizacji filmowych nowe życie uzyskała ballada *Świtezianka*. Przejawem tej inspiracji zdaje się również jeden z modnych nurtów literatury, określane mianem *folk noir*, także aktywny w popkulturze. Autor *Dziadów* nie po raz pierwszy udowodnił, że jego twórczość doskonale przekłada się na język współczesności, a pokazały to inne rocznicowe publikacje. Przykładem jest pisany 13-zgłoskowcem *Wypiór* Grzegorza Uzdańskiego – poemat dygresyjny, będący zarówno alternatywną opowieścią o biografii Mickiewicza, jak i o naszej złożonej i często dramatycznej rzeczywistości. Tego ostatniego dowodzi też projekt antologii *Romantyczność 2022*, o którym pisze w swoim artykule Joanna Wawryk. Oba wymienione przykłady, bardzo różne przecież autorskie przedsięwzięcia, dowodzą wciąż niesłabnącej siły tradycji Mickiewiczowskiej oraz samego romantyzmu. Zapewnie jest tak, jak pisze w swojej recenzji Wiesław Ratajczak, że „współcześni autorzy odkrywają Mickiewicza w rzeczach domowych, łączą obecność tradycji z konkretnymi przedmiotami czy realnymi miejscami”. I to wydaje się najważniejsze w tym rocznicowym dyskursie z mickiewiczowską tradycją. Pewne jest, że nie stała się ona

dla nas tylko pomnikową, oficjalną i okolicznościową dekoracją, ale weszła bardzo głęboko do naszej zbiorowej świadomości. Jednocześnie, co należałoby podkreślić, Mickiewicz to również romantyzm, gdyż ten właśnie poeta stał się jego najpełniejszą emanacją zarówno w pierwszej połowie XIX stulecia, jak też przez cały ten i następny wiek, w dalszym ciągu pozostając ambasadorem nurtu w czasach współczesnych. To właśnie do tej tradycji odwołujemy się w trudnych momentach dziejowych, domagając się, aby komentowała ona naszą współczesność, gdyż parafrazując słowa Zygmunta Krasińskiego – „z tej tradycji wszyscy jesteśmy ulepieni”. Oddając w ręce Czytelnika tom studiów o Mickiewiczu, jako redaktorki jesteśmy przekonane, że będzie on interesującą i inspirującą lekturą, w której odnajdzie on zarówno współczesne oblicze poety, jak i jego wciąż żywą tradycję.

*Dorota Kulczycka
i Marta Ruszczyńska*